

fou consolidada per la influència del model dels nombrosos hellenismes llatins en *dia-*, en particular el de *diadema* (que contenia diamants), potser el de *diaphanus* (com suggeria Diez, *Wb.*, 119) i segurament també d'altres.

Cat. *diamant* és la forma que trobem més sovint en la nostra documentació més antiga: l'*InuLC* registra ja un cas de *diaman* en doc. de 1385, i cinc posteriors de la grafia *diamant*, a la fi del mateix segle i fins al xv. Alguns, pel fet que el plural *diamants* sonà sempre igual o quasi que *diamans*, n'extragueren un singular *diamà*, que trobem com a nom de la pedra preciosa en JoMartorell: «allí rebé lo sanct baptisme --- e posaren-li nom C. de Paternó; e com lo hagueren batejat, dix --- —si volreu que torne al camp, e cascun dia vos avise de tot quant s'í farà --- tot ho puc bé saber --- Lavors Tirant li donà, d'estrenes, una cadena d'or que portava, e lo fill del senyor de Malvei li donà quaranta ducats, e la senyora li donà un *diamà* de vàlua de vint-e-cinc ducats» (prínceps, § 149; Ag. II, 201; *NCl.* III, 115; *Ri.*, 452); també com a pedra preciosa (en plural, *diamants*) en ell mateix (Ag. I, 121, 206), i *diamà* per a la pedra talladora (ibid. I, 128). «*Diamant* és blanc: adamas; rubí ---», OPou (*ThPu.*, 313).

DERIV.: *Imantar* [-nar, Lab. 1840; -ntar, 1864]; *imantació*. *Diamanti* [DTo. 1647]. *Diamantista* [Lab. 1840].

IMATGE, i abans *image* o *imagen*, pres del ll. *imāgo*, -inis, 'representació, retrat', 'imatge'. □ 1.ª doc.: *Homilies*.

«Lo primer om, Adam, / que Déus avia feit al seu semblant e a la sua *image* e-l avia espirad del seu sant esperit e-l avia pausad em paradís: anc aizò no-l ne garí que-l Diable no-l temtàs e no-l enganàs», *Hom.*, 6v6; «un juseu, vesent la virtuosa potència de Sent Nicholau en miracles fasén, él féu fer a sí una molt bela *ymage* ab semblansa d'él, e aquela él alogà en la sua casa; a la qual, con ab altre en luyn terra anàs, les sues coses, ab menasses, li comanà --- —Sé<n>yer Nicholau --- per so que les mies coses de ladres gardasses ---», *VidesR*, 11v1; BMetge (*Somni*, *NCl.*, 45.23).

Image amb -age era la forma etimològica, reducció normal de l'encara més antiga *imagen*, a la qual correspon el plural *imàgens*, que es mantingué per bastant temps, sobretot en textos escrits, parlats o impresos en terres valencianes, occidentals i de cap a l'Ebre: «lo retaule pintat de *imàgens* de sants», «*imàgens* pintades, buydades, de relleu --- bultos de sants --- fer *imàgens* de devoció ---», OPou (*ThPu.*, 165). Certs textos copiats en el domini central no distingien -a de -e ni g de y: d'on les grafies: «una *emaya* de S. Coloma, de pedra», doc. de 1337 (*J. Flo.* 1885, p. 191); «axí com fa hun pintor una *ymaça* de cera o terra molla», StVicentF (*Serm.* I, 160.11). Tanmateix aviat perderen terreny els antics plurals en -ens; i més quan, com en aquest cas, el mot coincidia bastant amb la forma d'un sufix com -atge, que no tingué mai -n.

Per això, al mateix temps, aquest mot comença a vacillar entre la grafia *tg* i la grafia *g*; és clar que és difícil destriar quan en això hi havia una duplictat de pronunciació i no una mera imprecisió gràfica.

Les dades que ens donen els mss. en aquest mot són: «sien ordenats nostres hulls a veer lo Crucifici; e en la *ymage* de nostra dona santa Maria, e en les altres figures qui-ns representen la vida dels sants qui són passats d'aquest segle, honrament façam a aquestes figures, soplegant a elles ---»; «dementre que-l abat entrà en la cambra on estava lo frare, atrobà lo frare qui estava agenollat davant la *himatge* de nostra Dona, e en plorant dehia ---», Lull (*Blanq.*, *NCl.* I, 155.2; II, 38.22); «era un pintor qui pintava una *ymatge* de hom en la paret ---» (*Merav.*, *NCl.* IV, 85); «no gos --- cosir negunes *images* d'auzells --- a les vestedures», doc. de Solsona de 1336 (p. p. Serra i Vilaró, *BCEC* 1905, 155.36; igual grafia 156.5), text on apareixen bastant els plurals *hòmens* i *probòmens*, i que d'altra banda no podem assegurar si distingia o no, gràficament, els sons de *j* i de *tj/tg*, car no presenta casos de *g* o *j* darrere vocal per *tg/tj*, ni tampoc conté cap cas de *tg* o *tj*; d'altra banda, OPou (gironí, encara que adaptat a Val.), si bé grafia *imàgens*, supra, tambe porta *imatge* i així mateix el plural *imatgens* (p. 166); més dades en *AlcM*.

DERIV.: *Imatger* [DOrt.], abans *imaginaire* [OPou: «i-: qui fa bultos; statuarius», *ThPu.*, 180, encara *DTo.* i *Belv.*, però Lab. 1840 el declara antiquat]; *imatgeria* [DOrt.; molt usat per la crítica des de c. 1920 i influit pel fr.]; *imatjat* [Ruyra, 1919].

Imaginar [Llull], pres del ll. *imāginari* id.: «si la memòria membra suvíu sens entendre e voler, acostuma la *ymaginativa* a *ymaginar* en tal manera per la qual hom sdevenga orat», *Blanq.* (*NCl.* I, 196.15); i igual en algun altre text de Llull, que també va usar una forma mig-romànica: «enfortí son coracge contra la *ymaginativa*, qui a les vegades *ymagena* desordenament», *Blanq.* (II, 19.26); «Sent Luc --- és depens <'pintat, descrit'> en forma de --- ome, e de leó e de bou e d'àguila --- digam ayxí: és una bèstia qui ha cap cayrat --- e *imagine*m en cascuna partida una faysó: de la part d'ins la faysó de l'home e de la part dreta la faysó del leó e --- car cascuna bèstia *ymagine*m ésser ---», *VidesR*, 226r1.

Forma que predominà: «*imaginar*: meditor, -aris», OPou (*ThPu.*, 180); però també hi hagué variants d'adaptació més popular *emaginar*, (*em*)*maginar* i *esmaginar*: o la grafia manuscrita *esmeiginar*, *Ant. Canals*, *Arra de Anima*, *NCl.*, p. 136; vulgarisme que encara portava Verdaguer de Folgueroles quan escriví l'esborrall de 1867: «així, *esmaginant* perdre'l, li parla falaguer» (lliçó ben clara en el ms., però a la versió completa havia canviat tot el vers, *Atl.* II, 5d).

Imaginació: «Longament plorà Blanquerna contemplant la encarnació del Fill de Déu --- mas dementre que plorava, la *ymaginació* volc *ymaginar* la manera segons la qual lo Fill de Déu e la natura humana s'ajustaren, e cor no la poc *ymaginar*, l'enteniment començà a innorar e Blanquerna a duptar e --- entès